

Dějiny státu a práva Ukrajinské SSR

Naši vědečtí a pedagogičtí pracovníci, kteří se zajímají o dějiny státu a práva SSSR, nepochybně uvítají významné vědecké dílo „Dějiny státu a práva Ukrajinské SSR (1917—1960)“, které v ukrajinském jazyce vyšlo v Kyjevě a které připravil široký kolektiv autorů, předních ukrajinských právníků a historiků, pod vedením akademika Ukrajinské Akademie věd V. M. Koreckého.¹ Autory jsou kromě vědeckých pracovníků sektoru státu a práva Akademie věd Ukrajinské republiky také vysokoškolské učitelé z Kyjeva a Charkova.

Kniha se skládá z jedenácti hlav, které tvoří výklad vývoje ukrajinského státu a práva v jednotlivých historických obdobích (I. 1917—1918; II. 1918—1920; III. 1921—1925; IV. 1926—1929; V. 1929—1932; VI. 1933—1937; VII. 1937—1941; VIII. 1941—1945; IX. 1945—1953; X. 1953—1958; XI. Zahájení rozvinuté výstavby komunistické společnosti). Již touto periodizací se dílo částečně liší od jiných zpracování dějin sovětského státu a práva.

Zajímavé je např. zařazení zvláštního období „nástupu socialismu na celé frontě a vytvoření kolchozního zřízení“, které zahrnuje léta 1929—1932. Zdá se, že zařazení tohoto poměrně krátkého období (do kterého bývala obvykle zahrnována i léta 1933 a 1934) je v podstatě správné. Umožňuje to lépe spojit výklad vývoje základních státoprávních institucí se specifickými úkoly první fáze socialistické přestavby zemědělství, s nimiž se sovětská společnost vyrovnala v podstatě již do konce roku 1932.

K hlubšímu zamyšlení musí nás vést i skutečnost, že jak v recenzovaném díle, tak i v jiných sovětských pracích o dějinách sovětského státu a práva,² je za historický mezník, dělicí poválečné období na dvě části, vzat rok 1953. Nabízí se v této souvislosti otázka, zda jsme v naší učebnici dějin sovětského státu a práva³, v níž rok 1953 jakožto periodizační mezník použit nebyl, nepodcenili význam změn, k nimž v průběhu tohoto roku v Sovětském svazu došlo.

Tato úvaha jistě neznamená, že bychom se v naší práci na dějinách sovětského státu a práva měli vždy a bezpodmínečně přidržovat periodizace sovětských autorů (což platí i o jiných koncepčních otázkách). Vždyť, jak jsme už na to narazili, není ani v SSSR samotném v těchto otázkách dosud jednotný názor. Musíme při tom vzít v úvahu i to, že jednotlivá řešení vycházejí zatím převážně z praktických důvodů, z účelového řešení jednotlivých prací, které je často značně rozdílné. Tak poměrně detailní členění na velký počet období, které bylo uplatněno v recenzované práci,

¹ Istorija deržavi i prava Ukrainkoj RSR (1917—1960), pod redakcí akad. AN URSS V. M. Koreckého, vyd. Vidavniectvo AN Ukr. RSR, Kyjev 1961, str. 730, cena 2,60 rbl. Kolektiv autorů: doktoři právních věd Fuks S. L. a Michajlenko P. P., kandidáti právních věd Babij B. M., Bražnikov V. E., Makogon S. E., Potarikina L. L., Raznatovskij I. M., Rogožin A. J., Safronova I. P., Solovjov O. D., Taranov A. P., Tkač A. P., kandidát historických věd Terleckij V. M.

² Viz např. Istorija gosudarstva i prava SSSR, č. 2, pod red. K. A. Sofroněnkové, vyd. Gosjurizdat M. 1962.

³ Dějiny sovětského státu a práva, vyd. Orbis Praha 1963.

jistě velmi dobře vyhovuje pro potřeby shromáždění většího množství faktického historického materiálu (kniha má 730 stran). Za jiných okolností by ovšem takováto periodizace nemusela vždy být řešením právě nejvýhodnějším.

Při příštích diskusích o periodizaci dějin sovětského státu a práva by však jistě nemělo jít jen o tuto více méně ryze praktickou a technickou stránku věci. Mělo by se hovořit o vypracování periodizace skutečně vědecké. Znamenalo by to najít a důsledně uplatňovat *jednotné* periodizační kritérium. Zatím se však zdá, že do tohoto stadia jsme dosud zcela nedospěli. V důsledku toho se bez pevných pravidel mísí kritéria čistě ekonomická (viz např. vytvoření období socialistické industrializace) s politickými (periodizačním mezníkem se stávají např. osobní změny ve vedení), resp. právníckými (fakt přijetí ústavy 1936). I když nebude snad možno uplatňovat při periodizaci hledisko jen ryze politické na jedné straně, či jen ryze ekonomické či právnícké na druhé straně, bude přece jen zapotřebí určitého sjednocení názorů na to, co má být v dějinách sovětského státu a práva považováno za periodizační kritérium. Zatím nemůžeme než konstatovat, že se u jednotlivých autorů projevuje někdy dosti od sebe odlišný přístup k řešení této významné otázky.

●

Jednotlivá historická období člení se v recenzované práci většinou na čtyři základní oddíly: mezinárodní a vnitřní situace; vývoj státního aparátu; vývoj práva; krátké závěry.

V rámci druhého a třetího oddílu snaží se autoři zkoumat skutečný vývoj ukrajinského státu a práva a nikoliv jen vývoj zákonodárství o ukrajinském státu a právu. Neomezují se jen na vysvětlování obsahu zákonů a jiných normativních aktů, vydávaných v příslušných historických obdobích, ale na řadě míst ukazují, jak byla jednotlivá ustanovení realizována v praxi. V tom spatřuji jeden z hlavních kladů práce.

Největší zájem našich čtenářů se jistě bude obracet na ty partie, v nichž se hovoří o zvláštěnostech realizace všesvazových předpisů na Ukrajině a zejména pak o určitých specifických jevech ve vývoji ukrajinského státu a práva, jimiž se tento vývoj odlišuje od vývoje v ostatních svazových republikách. Typickým příkladem je přijetí Administrativního kodexu Ukrajinské SSR v r. 1927 (srv. str. 367—368 práce). Ukrajinská republika zůstává totiž jedinou svazovou republikou, v níž byl přijat zvláštní administrativní kodex.

Takovéto příklady nám znovu důrazně připomínají, že charakteristické zvláštěnosti vývoje státu a práva na Ukrajině i v jiných sovětských republikách by rozhodně neměly být u nás nadále opomíjeny. Studovat vývoj sovětského státu a práva jen z hlediska vývoje v RSFSR rozhodně nestačí. Vytváří se tak jen velmi neúplný obraz o vývoji sovětského státu a práva.

Velmi pozitivní novinku představuje v práci oddíl Krátké závěry, který je zařazen vždy na konci každé hlavy. Smyslem tohoto oddílu má být shrnutí podstatných rysů vývoje státu a práva v každém z jedenácti zmíněných historických období. I když většina těchto krátkých závěrů zůstává zatím stále ještě v poloze přílišné obecnosti a i když v nich bylo poněkud zanedbáno kritické hledisko, zasluhuje snaha autorů po zobecnování obrovského historickoprávního materiálu vysoce kladného ocenění. Je nepochybné, že takovýmto zobecnováním se prohlubuje vědecký charakter disciplíny dějin sovětského státu a práva.

V závěru krátké recenze lze jen vyslovit přání, aby jak rozsáhlý materiál, tak podněty, které přináší toto významné dílo, byly bohatě využity těmi nepočtenými našimi vědeckými a pedagogickými pracovníky, kteří se zabývají problematikou dějin sovětského státu a práva.

Karel Malý, st.